

Zóny prioritního vzdělávání ve Francii jako nástroj snižování nerovností v přístupu ke vzdělání

Svobodová Zuzana, Šťastný Vít

Abstrakt: Za účelem podpory spravedlnosti v přístupu ke vzdělání vznikly začátkem 80. let ve Francii tzv. zóny prioritního vzdělávání (zones d'éducation prioritaire - ZEP), které jsou prvním příkladem pozitivní diskriminace v oblasti vzdělávání ve Francii. Hlavní důraz příspěvek klade na analýzu prostředků a nástrojů, které jsou implementovány za účelem snížení vlivu sociálního znevýhodnění především na počátku vzdělávací dráhy a v průběhu povinného vzdělávání (alokace většího množství zdrojů, výběr, vzdělávání učitelů a jejich metodická podpora). Zabývá se rovněž popisem vzniklých problémů souvisejících se zavedením těchto zón a dává je do souvislosti s výsledky některých provedených výzkumů úspěšnosti realizace vybraných podpůrných opatření. Zjištění jsou prezentována v širším kontextu oblasti podpory sociokulturně znevýhodněných dětí a zajištění rovných příležitostí ke vzdělání ve francouzském vzdělávacím systému.

Klíčová slova: prioritní vzdělávání, sociální znevýhodnění, RAR, RRS, ECLAIR, pozitivní diskriminace

Abstract: Zones d'Éducation Prioritaire (ZEPs) were established at the beginning of 80s in order to reinforce the equity in education and serve as the first example of affirmative action in France. The paper stresses the analysis of means and tools which are being implemented with aim to decrease the influence of social handicaps especially at the beginning of and during the compulsory school education (advantageous resource allocation, teachers' training, methodical support). It also describes problems which emerged from the establishment of these Zones and presents them in the context of some previous research findings. Findings are presented in wider context of the support of socioculturally handicapped pupils and ensuring of equal chances in French education system.

Key words: priority education, social handicap, RAR, RRS, ECLAIR, affirmative action

1 Úvod

Téma rovných příležitostí se v oblasti vzdělávání objevuje již od druhé poloviny minulého století a je stále aktuální i v dnešní době. Od původní myšlenky rovnosti přístupu ke vzdělání a rovnosti podmínek vzdělávání – tj. zajištění přístupu pro všechny děti a zajištění i srovnatelného vybavení, kvality didaktických prostředků a kvality pedagogického sboru se tato myšlenka postupem času transformovala do představy rovnosti výsledků vzdělávání, což je považováno za vyvrcholení konceptu rovných příležitostí (Bell 1973 in Greger 2006). Rovnost výsledků nelze chápat jako snahu o stejný rozsah znalostí u všech dětí, ale spíše o to, aby každý žák dosáhl tzv. funkčního minima, které mu umožní zařadit se do celoživotního systému vzdělávání i budovat si pozici na trhu práce. Nedosahuje-li žák tohoto funkčního minima, není to jeho chyba, ale chyba systému. Někteří žáci potřebují pro dosažení této

vzdělanostní úrovně určitou podporu či individuální přístup. Tato snaha o rovnost výsledků vede k zavádění opatření, která jsou označována jako „pozitivní diskriminace.“¹

Pozitivní diskriminace (angl. affirmative action) označuje zvýhodnění určitých znevýhodněných skupin obyvatelstva (např. ženy, minoritní skupiny,...) v oblastech zaměstnanosti, vzdělání či na trhu práce, ze kterých byly dříve vyloučeny.² Rozsah pozitivní diskriminace by tedy měl vést k vyrovnání podmínek znevýhodněné skupiny obyvatel a zbytku populace. Zavedením jednotné francouzské základní školy (*collège unique*) v roce 1977 splnila Francie podmínku rovného přístupu i rovných podmínek vzdělávání, přesto řada dětí nebyla schopna v jednotném systému vzdělávání uspět. Sociologické výzkumy v této oblasti objevily souvislost mezi socioekonomickým zázemím rodiny a školní úspěšnosti dětí a zjištěné výsledky o vlivu sociálních nerovností na školní úspěšnost či neúspěšnost vedly k myšlence podpory určitých sociálních skupin v oblasti vzdělávání tak, aby i děti socioekonomicky znevýhodněné mohly úspěšně projít vzdělávacím systémem.³ Výsledkem bylo založení zón prioritního vzdělávání, které jsou prvním příkladem pozitivní diskriminace v oblasti vzdělávání ve Francii.

V první části našeho příspěvku představíme vývoj konceptu prioritního vzdělávání ve Francii a jeho proměny v kontextu společenského a politického vývoje. V navazující druhé části přinášíme výsledky některých výzkumů souvisejících s efektivitou vynaložených prostředků a dopady na školní úspěšnost žáků. Příspěvek je založen na analýzách dostupných sekundárních dat (převážně údajů pocházejících od francouzského ministerstva školství) a návazných výzkumů týkajících se prioritního vzdělávání.

2 Zóny prioritního vzdělávání v historickém kontextu

Francouzské zóny prioritního vzdělávání navázaly na obdobný projekt v Anglii, kde byly v roce 1967 založeny oblasti prioritního vzdělávání – *Educational Priority Areas* (EPA), které jsou považovány za první konkrétní realizaci pozitivní diskriminace v Evropě. Oblasti EPA zahrnovaly na svém počátku 572 škol, které dostaly navýšené finanční prostředky na podporu sociálně znevýhodněných žáků.⁴

Vznik zón prioritního vzdělávání – *zones d'éducation prioritaire*, ustanovených francouzským ministrem školství Alainem Savarym v roce 1981, je v úzké souvislosti s vládním programem socialistické strany, která se stala nejsilnější stranou po volbách v roce 1977 a jejíž program v oblasti vzdělávání byl právě zaměřen na jednotný přístup a rovnost příležitostí.

Na počátku bylo určeno 363 prioritních zón, do kterých patřily primární školy a *collège*, jejich počet ale neustále narůstal. Hlavním cílem založení ZEP byla podpora nových vzdělávacích programů, partnerství škol s místní komunitou a dosažení školní a akademické úspěšnosti žáků těchto škol.⁵ Již od počátku existence ZEP byl přístup veřejnosti i odborníků značně

¹ Srov. GREGER, David. Vzdělanostní nerovnosti v teoretické reflexi. In: MATĚJŮ, Petr a Jana STRAKOVÁ. *Nerovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006. s. 23.

² Srov. FULLINWIDER, Robert. Affirmative Action. In: ZALTA, Edward (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. 2011. Překlad autoři.

³ Srov. *Observatoire des Zones prioritaires: Quotidien des ZEP. OZP [online]. 2009.*

⁴ Srov. *Observatoire des Zones prioritaires: Quotidien des ZEP. OZP [online]. 2009.*

⁵ BÉNABOU, Roland, Francis KRAMARZ a Corinne PROST. The French zones d'éducation prioritaire: much ado about nothing? *Economics of Education Review*. 2008.

rozporuplný. Někteří dali tento typ pozitivní diskriminace do rozporu s národními ideály, další hovořili o nutnosti podpory jako výrazu spravedlivosti a jiní to považovali za plýtvání finančními prostředky.⁶ Za mezní data ve vývoji zón prioritního vzdělávání lze považovat roky 1990, 1997, 2006, 2009 a 2011.

2.1 1990 – první revize politiky prioritního vzdělávání

Od počátku existence zón prioritního vzdělávání je tato oblast tématem řady výzkumů z oblasti pedagogických věd, jejichž cílem je zpravidla zjistit, zdali je tento projekt efektivní a plní své zamýšlené cíle.⁷ Výsledky provedených výzkumů ale naopak informují o tom, že zóny nepřinášejí žádný markantní rozdíl ve školní úspěšnosti dětí vzdělávaných v ZEP a mimo ZEP, především nemají žádný dopad na jejich školní výsledky, což byl právě hlavní a zamýšlený cíl zřizování ZEP.⁸ Po devíti letech své existence jsou tedy znovu definovány zóny prioritního vzdělávání, jejich cíle a podpora. Cílem zón je dosáhnout školních úspěchů u socioekonomicky znevýhodněných žáků, pro dosažení tohoto cíle se v roce 1990 definují tři hlavní osy (zlepšení podmínek vzdělávání, zlepšení funkčnosti a pověsti zón, zlepšení situace učitelů). Pro každou zónu je jmenován zodpovědný pracovník a koordinátor, kteří zajišťují pravidelné interní a externí evaluace fungování zón, které se jeví jako nezbytné pro další vývoj vzdělávání v těchto oblastech. Snaha o zvýšení kvality fungování jednotlivých zón vede také roku 1992 k založení Centra Alain Savary v rámci Národního institutu pedagogického výzkumu (*Institut national de recherche pédagogique*). Tyto instituce se zkoumáním prioritního vzdělávání zabývají i dnes. Počet škol zařazených do zón prioritního vzdělávání se v 90. letech rozrostl na 557.

2.2 1997 – založení REP a smlouvy o úspěchu

Ve druhém vymezeném období se politika ZEP více otevírá veřejnosti a snaží se o hlubší spolupráci s rodiči a dalšími aktéry vzdělávací politiky. Jednotlivé zóny jsou sdružovány do tzv. sítí prioritního vzdělávání (*Réseaux d'Éducation prioritaire – REP*). Tyto sítě poté uzavírají tzv. smlouvy o úspěchu (*contrat de réussite*), které je zavazují naplňovat cíle prioritního vzdělávání.

2.3 2006 - vznik RAR a RRS

Počet zón prioritního vzdělávání neustále narůstá z původních 363 zón jich bylo po roce 2000 již více než tisíc a přibývaly stále další. Z původní myšlenky podpory potřebných oblastí a škol se sociálně znevýhodněnými dětmi se stala pro školy příležitost získat navýšené finanční prostředky, což motivovalo stále více škol do tohoto systému se zapojit. To ale mělo za následek to, že původní myšlenka ZEP se pomalu vytrácela a bylo nutné zóny opět analyzovat, revidovat a případně transformovat, k čemuž došlo v roce 2006.

Tématem transformace zón je jednak jejich počet, a poté také zavedení jednotného základu znalostí a kompetencí ve Francii, čímž se konkretizuje pojem školní úspěšnosti i v zónách prioritního vzdělávání a cíl dosáhnout tento základ pro všechny žáky navštěvující francouzskou školu. Je kladen důraz na vytvoření prostředí umožňujícího školní úspěšnost

⁶ Srov. tamtéž.

⁷ Jak příklad takových výzkumů můžeme uvést např. Caille (2001), Benabou, Kramarz, Prost (2008), nebo Meuret (1994).

⁸ BÉNABOU, Roland, Francis KRAMARZ a Corinne PROST. The French zones d'éducation prioritaire: much ado about nothing?. *Economics of Education Review*. 2008

pro všechny žáky. Síť prioritního vzdělávání jsou restrukturalizovány a vytvořeny tak, aby zahrnovaly vždy mateřské, primární i tzv. *collège* (nižší sekundární stupeň vzdělávání), což vede k posilování návaznosti a plynulých přechodů mezi jednotlivými vzdělávacími stupni. Dle závažnosti a potřeby jsou síť prioritního vzdělávání rozděleny do tří úrovní, přičemž úroveň Prioritní vzdělávání 3 (*Éducation Prioritaire 3*) představuje mezistupeň, jakýsi plynulý přechod mezi školami v prioritním vzdělávání a mimo něj.

2.4 2009 – formální konec existence ZEP, *Espoir Banlieues*

V roce 2009 uvádí ministr školství Xavier Darcose ve své hodnotící zprávě týkající se prioritního vzdělávání⁹, že od roku 2009 se prioritní vzdělávání realizuje ve dvou typech sítí RAR a RRS, což v podstatě znamená formální konec existence ZEP a jejich transformaci v síť prioritního vzdělávání. Tento čin vedl pod záštitou prezidenta Nicolase Sarkozyho ke vzniku hnutí „*Espoir banlieues*“, což lze přeložit jako Naděje pro předměstí, jehož cílem bylo poskytovat právě konkrétní pomoc sociálně slabým rodinám koncentrovaným zpravidla právě v předměstských lokalitách. Síť RAR a RSS byly svým zaměřením již více obecné než původní ZEP a hnutí *Espoir banlieues* mělo za cíl právě více konkretizovat pomoc potřebným dětem a rodinám například pomocí transportu dětí do škol, zajištění jejich bezplatného doučování a dalších konkrétních podpůrných prostředků. Rovněž je apelováno na provázanost jednotlivých školních stupňů a rozšíření podpory i na vyšší stupně (dosud oblast podpory zahrnovala předškolní vzdělávání (*école maternelle*) a základní školu (*école élémentaire* a *collège*), oproti tomu má tento program za cíl zahrnout i vyšší sekundární vzdělávání.¹⁰

2.5 2011 – program *ECLAIR*

Prioritní vzdělávání je stále aktuálním tématem a stávající není považován za zcela vyhovující – pomoc není konkretizována, úspěšnost žáků je sporná a navýšené finanční prostředky využívá stále více škol (možná tedy zbytečně mnoho) a není vždy propojeno s vyššími stupni vzdělávání, tudíž cílem vzdělávací politiky je opět revize a restrukturalizace prioritního vzdělávání se třemi hlavními cíli:

- zajistit úspěšnost každého žáka v prostředí příznivém pro vzdělávání,
- zajistit rovnost šancí,
- zajistit stabilitu, návaznost a propojenost jednotlivých vzdělávacích stupňů.

Tato situace vede ke vzniku programu *ÉCLAIR* (*École, collège et lycées pour l'ambition, l'innovation et la réussite*, což lze volně přeložit jako školy a gymnázia s ambicemi, inovacemi a úspěchem) fungujícího jako náhrada původních sítí RAR a určeného pro oblasti s nejzávažnějšími sociálními problémy. Síť RRS budou fungovat i nadále a budou zahrnovat školy, které mají více heterogenních žáků a studentů.¹¹ Právě ona provázanost mezi jednotlivými stupni je považována v tomto programu za zcela zásadní. Hlavní důraz je kladen na podporu posledních ročníků před přechodem do dalšího vzdělávacího stupně – tj. přechod mezi mateřskou a primární školou, přechod do *collège* a poté i přechod do vyššího vzdělávacího stupně až po pomoc při profesní orientaci žáků. Na začátku školního roku

⁹ DARCOS, Xavier. *Point d'étape et programme d'action pour 2009*.

¹⁰ Le volet éducation de la dynamique « *Espoir banlieues* ». In: *Éducation prioritaire: ÉCLAIR et RRS* [online]. Ministère d'Éducation nationale: DGESCO, 2009.

¹¹ L'éducation prioritaire. In: *Ministère d'Éducation nationale* [online]. 2013.

2012/2013 zahrnuje program ECLAIR 339 škol sekundárního vzdělávání a 2180 škol základních. Do sítě RRS spadá 812 collèges a 4700 primárních škol.¹²

3 Vybrané konkrétní podpůrné prostředky v zónách prioritního vzdělávání

Školy zařazené do prioritního vzdělávání získávají průměrně o 13% finančních prostředků na jednoho studenta více než standardní francouzské školy. Tyto finanční prostředky jsou využity na snížení počtu dětí ve třídě, na finanční bonusy pro učitele, na zvýšení počtu pedagogů na školách a na financování dalších specialistů pro znevýhodněné děti.¹³ Kromě této „základní“ podpory existuje řada dalších podpůrných akcí, které mají za cíl zajistit účast dětí na školním vzdělávání a jejich školní úspěšnost. „L'accompagnement éducatif“ neboli doprovázení při vzdělávání je typ individuální pomoci žákovi (doučování) vedené dobrovolníky a je poskytováno rodinám zdarma. Spadá pod kontrolu Ministerstva pro rodinu. V rámci přednostního vzdělávání ho mohou využít všichni žáci, kteří nezvládají pochopit látku v hodinách, mají problémy poradit si s domácími úkoly a z různých důvodů nemohou čekat pomoc od rodiny. Tento program vychází z Národní charty pro doprovodné vzdělávání z roku 2001.¹⁴

Francie klade velký důraz na předškolní vzdělávání, které má zajistit především dobrou znalost francouzského jazyka před vstupem do základní školy, která umožní dětem účastnit se bez větších problémů školního vyučování. Standardně začíná předškolní vzdělávání ve Francii ve věku tří let, ale v prioritních zónách je poskytováno dětem již od dvou let věku. Tuto možnost využívá v prioritních zónách 40 % rodin.¹⁵

4 Charakteristika žáků v prioritním vzdělávání

Charakteristika školní populace ZEPů se v průběhu historie vyvíjela. Kherroubi a Rochex¹⁶ si všimají, že v 80. letech tvořily velmi významnou část žáků ve školách ZEP děti cizinců – imigrantů. Podíl těchto žáků byl při vzniku ZEPů také jedním z kritérií pro zařazení dané školy do ZEP.¹⁷ V průběhu času podíl cizinců v ZEPech klesal a postupně přestával být i kritériem pro zařazení školy do ZEP. Statistická ročenka Ministerstva školství z roku 1998 ještě uváděla podíl cizinců na druhém stupni ZŠ (16.9 % v prioritním vzdělávání oproti 5.3 % mimo prioritní vzdělávání),¹⁸ tato informace však již v pozdějších vydáních chybí. Dnešní

¹² Écoles, collèges et lycées pour l'ambition, l'innovation et la réussite. In: *Éducation prioritaire: ÉCLAIR et RRS* [online]. Ministère d'Éducation nationale: DGESCO, 2009.

¹³ NEUMAN, Michelle J. a Shanny PEER. *Equal from the start: promoting educational opportunity for all preschool children : learning from the French experience*. New York: French-American Foundation, 2004.

¹⁴ *Charte nationale de l'accompagnement à la scolarité*. 2001.

¹⁵ NEUMAN, Michelle J. a Shanny PEER. *Equal from the start: promoting educational opportunity for all preschool children : learning from the French experience*. New York: French-American Foundation, 2004. ISBN 09-625-4241-5.

¹⁶ ROCHEX, Jean-Yves. La recherche en éducation et les ZEP en France. 2. Apprentissages et exercice professionnel en ZEP: résultats, analyses, interprétations. *Revue française de pédagogie*. 2004.

¹⁷ Francie. Circulaire n. 81-238 du 1er juillet 1981: Zones prioritaires. In: *Bulletin Officiel n. 27*. 1981.

¹⁸ *Note d'Information: Les Zones d'Éducation prioritaires en 1997-98*. Ministère de l'Éducation nationale, de la recherche et de la technologie, 1998, s. 3.

populaci žáků prioritního vzdělávání charakterizovat jako sociálně velmi znevýhodněnou. Až 73 % žáků v ECLAIR má rodiče nezaměstnané či pracující v nekvalifikovaných dělnických profesích (v porovnání s 34.5 % žáků mimo prioritní vzdělávání). Přesto je však většina sociálně znevýhodněných žáků vyučována mimo prioritním vzdělávání (67.6 %). Žáci v prioritním vzdělávání častěji po ukončení základní školy (*collège*) pokračují na středních odborných školách (*seconde professionnelle*) (až 33 % vs. 20 % mimo PV) nebo učilištích (*CAP*) (10 % vs. 4% mimo PV) než na všeobecně zaměřených středních školách (*lycée générale*). V porovnání s žáky mimo PV jsou také méně úspěšní při skládání *Diplome national du Brevet* (závěrečná zkouška certifikující získání základních kompetencí na konci základní školy).¹⁹

5 Efektivita zón prioritního vzdělávání

Prioritní vzdělávání bylo již od svého vzniku podrobena důkladnému zkoumání svých nejruznějších aspektů, zejména výzkumy. Díky početným výzkumům máme rozsáhlé informace o sociodemografických charakteristikách populace účastníci se prioritního vzdělávání. Ty často sloužily jako východisko pro rozhodování o dalších opatřeních. Menší množství výzkumů se zabývalo dlouhodobými účinky a efektivitou těchto opatření. Prioritní vzdělávání bývá ve Francii často terčem kritiky za nedostatečnou efektivitu, vynaložené prostředky údajně nepřinášejí zpět adekvátní přidanou hodnotu. Bylo tak usuzováno na základě výsledků některých empirických studií, které se zabývaly dopady prioritního vzdělávání na školy či jejich žáky. Neúspěch přičítaly různým faktorům - nedostatečné kontrole, neprovázaností, nesdílením příkladů dobré praxe a také oproti očekáváním velmi mírnému snížení počtu žáků ve třídě způsobeném poskytováním dodatečných finančních zdrojů příliš širokému okruhu škol namísto vyšší míry jejich koncentrace.²⁰

Podle novějších studií politika prioritního vzdělávání začíná přinášet své plody, přinejmenším v některých sledovaných kvantitativních kritériích. Pozitivně hodnotí některé efekty RRS a RAR například zpráva Ministerstva školství.²¹ Podle ní došlo ke snížení množství žáků opakujících ročník alespoň jednou při přechodu z primárního do sekundárního vzdělávání (v roce 2010 v RAR o 7.2 % méně a v RRS o 2.1 % méně než v roce 2006). Ambiciózní cíl zcela vymýt v prioritním vzdělávání opakování ročníku tak sice nebyl naplněn, nicméně trendy vývoje v oblasti tohoto kritéria úspěšnosti jsou pozitivní.²² Podobně v dalším sledovaném kritériu, a sice úspěšnosti v získání *Diplome nationale du brevet*, došlo mezi lety 2006-2009 k enormnímu zlepšení. Úspěšnost žáků v RAR se zvýšila z 60 na 69 % a podobně

¹⁹ STÉFANO, Alexia. *Note d'information: L'éducation prioritaire - État des lieux*. Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance, 2013.

²⁰ Například Bénabou, Kramarz a Prost se opírají o data sbíraná na centrální úrovni týkající se základního souboru žáků navštěvujících 2. stupeň ZŠ (*collège*) v letech 1980 (n=20961) a 1989 (n=24455). Tito výzkumníci hodnotili celkový dopad statusu prioritního vzdělávání a účasti žáka v něm na jeho školní úspěšnost. Nenalezli však souvislost mezi účastí v prioritním vzdělávání a dopadem na žádné ze stanovených kritérií školní úspěšnosti. Navrhují koncentrovat podporu menšímu množství škol s nejvážněji znevýhodněnými žáky, což by vedlo ke snížení počtu žáků ve třídě o šest. Zároveň ale toto opatření pokládají za politicky těžko prosaditelné. BÉNABOU, Roland, Francis KRAMARZ a Corinne PROST. The French zones d'éducation prioritaire: much ado about nothing?. *Economics of Education Review*. 2008, str. 355.

²¹ BENZA, Fabien, Joce LE BRETON a Alexandre STIEVENART. *Bilan national des réseaux "ambition réussite"*. Ministère d'Éducation nationale, 2010.

²² Tamtéž, str. 25.

v RRS z 68,5 na 75.1 %. Pro srovnání uvedeme, že úspěšnost v získání tohoto certifikátu ve školách mimo prioritní vzdělávání dosáhla v roce 2009 téměř 83 %.²³

6 Závěr

Spravedlivost ve vzdělání a školní úspěšnost pro všechny je v současné době velmi aktuálním tématem. V rámci vznikající publikace Školní vzdělávání ve Francii jsme se rozhodli zanalyzovat podrobněji právě oblast týkající se této problematiky ve francouzském vzdělávacím systému. Prioritní vzdělávání, byť jsou názory na něj ve Francii silně rozporuplné jak mezi veřejností, tak mezi odborníky a ani výzkumy nepotvrzují jeho jednoznačnou efektivitu, považujeme za oblast vzdělávací politiky, které je ve Francii věnována značná pozornost. Komparativní analýza se situací v České republice přesahuje možnosti tohoto příspěvku, nicméně v rámci vznikající publikace bychom rádi upozornili na některé aspekty, které by mohly být přínosem či inspirací i pro české školství. Státní podpora prioritnímu vzdělávání, jeho pravidelné analýzy a hodnocení, na jejichž základě dochází rovněž k pravidelným transformacím za účelem větší efektivity a celková komplexnost podpory sociálně znevýhodněných a provázanost jednotlivých stupňů škol, tj. možnost zařadit se do podpůrného systému a čerpat jeho výhody po celou dobu vzdělávací dráhy, považujeme za inspirativní i pro českou vzdělávací politiku v oblasti otázek spravedlivosti ve vzdělání.

Literatura

BÉNABOU, Roland, Francis KRAMARZ a Corinne PROST. The French zones d'éducation prioritaire: much ado about nothing?. *Economics of Education Review*. 2008, č. 28, s. 345-356.

BENSA, Fabien, Joce LE BRETON a Alexandre STIEVENART. Bilan national dese reseaux "ambition réussite". Ministère d'Éducation nationale, 2010. Dostupné z: http://www.educationprioritaire.education.fr/fileadmin/docs/pdf/RAR_bilan-juin-2010_rapport.pdf

CAILLE, Jean-Paul. Les collégiens de ZEP à la fin des années quatre-vingt-dix: caractéristiques. *Éducation & formations*. 2001, č. 61, s. 111-140.

Charte nationale de l'accompagnement à la scolarité. 2001, 8 s. Dostupné z: <http://www.reseauparents13.fr/sites/default/files/users/marj1131/CHARTE%20NATIONALE%20de%20l%27accompagnement%20C3%A0%20la%20scolarit%20C3%A9.pdf>

DARCOS, Xavier. Point d'étape et programme d'action pour 2009. 2009. Dostupné z: [http://www.education.gouv.fr/cid23517/point-d-etape-et-programme-d-action-pour-%202009.html#L'education prioritaire et l'égalité des chances](http://www.education.gouv.fr/cid23517/point-d-etape-et-programme-d-action-pour-%202009.html#L'education%20prioritaire%20et%20l'egalite%20des%20chances)

Écoles, collèges et lycées pour l'ambition, l'innovation et la réussite. In: *Éducation prioritaire: ÉCLAIR et RRS* [online]. Ministère d'Éducation nationale: DGESCO, 2009 [cit. 2013-08-28]. Dostupné z: <http://www.educationprioritaire.education.fr/eclair.html>

Francie. Circulaire n. 81-238 du 1er juillet 1981: Zones prioritaires. In: *Bulletin Officiel* n. 27. 1981. Dostupné z: <http://www.educationprioritaire.education.fr/textoff/81-238.pdf>

²³ Tamtéž, str. 39.

FULLINWIDER, Robert. Affirmative Action. In: ZALTA, Edward (ed.). The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. 2011 [cit. 2013-08-27]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/affirmative-action/>

GREGER, David. Vzdělanostní nerovnosti v teoretické reflexi. In MATĚJŮ, Petr a Jana STRAKOVÁ. Nerovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s. 21-40. ISBN 8020014004.

Le volet éducation de la dynamique « Espoir banlieues ». In: Éducation prioritaire: ÉCLAIR et RRS [online]. Ministère d'Éducation nationale: DGESCO, 2009 [cit. 2013-08-28]. Dostupné z: <http://www.educationprioritaire.education.fr/la-dynamique-espoir-banlieues.html>

L'éducation prioritaire. In: Ministère d'Éducation nationale [online]. 2013 [cit. 2013-08-28]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/cid187/l-education-prioritaire.html>

MEURET, Denis. L'efficacité de la politique des zones d'éducation prioritaire dans les collèges. Revue française de pédagogie. 1994, č. 109. Dostupné z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfp_0556-7807_1994_num_109_1_1245

NEUMAN, Michelle J. a Shanny PEER. Equal from the start: promoting educational opportunity for all preschool children : learning from the French experience. New York: French-American Foundation, 2004. ISBN 09-625-4241-5.

Note d'Information: Les Zones d'Éducation prioritaires en 1997-98. Ministère de l'Éducation nationale, de la recherche et de la technologie, 1998, 5 s. Dostupné z: http://www.inrp.fr/she/education_prioritaire/NI98-15.pdf

Observatoire des Zones prioritaires: Quotidien des ZEP. OZP [online]. 2009 [cit. 2013-08-30]. Dostupné z: <http://www.ozp.fr/>

ROCHEX, Jean-Yves. La recherche en éducation et les ZEP en France. 2. Apprentissages et exercice professionnel en ZEP: résultats, analyses, interprétations. Revue française de pédagogie. 2004, č. 146, s. 115-190. Dostupné z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfp_0556-7807_2004_num_146_1_3101?_Prescripts_Search_tabs1=standard&

STÉFANO, Alexia. Note d'information: L'éducation prioritaire - État des lieux. Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance, 2013, 6 s. Dostupné z: http://cache.media.education.gouv.fr/file/2013/62/4/DEPP_NI_2013_07_education_prioritaire_etat_des_lieux_251624.pdf

Zuzana Svobodová

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, PF UK
Pedagogická fakulta Karlovy Univerzity v Praze
Myslíkova 7, Praha
email: zuzana.svobodova@pdf.cuni.cz

Vít Šťastný

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, PF UK
Pedagogická fakulta Karlovy Univerzity v Praze
Myslíkova 7, Praha
email: vit.stastny@seznam.cz